

Instagram: stela_knjige
Facebook: stela
www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA
Susan Abulhawa
Against the Loveless World

Copyright© 2020 by Susan Abulhawa
Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2023

ZA IZDAVAČA
Marko Sabovljević

UREDNIK
Marina Sabovljević

LEKTURA I KOREKTURA
Lidija Cenić

DIZAJN KORICA
Siniša Subotić

SLOG I PRELOM
Studio Znak

ŠTAMPA
Alpha print, Zemun

TIRAŽ
1.000

IZDAVAČ
Publik praktikum, imprint Stela
Dobrovoljačka 10/I, Zemun
office@publikpraktikum.rs
011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA
2023

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

NASPRAM SVETA BEZ LJUBAVI

SUZAN ABULHAVA

Prevela sa engleskog
Milica Cvetković

Stela

U sećanje na Mejm Lambet, moju osobu

REČNIK

abaya	Jednostavan, labav ogrtač ili pelerina koju nose neke žene u delovima severne Afrike i Arabijskog poluostrva. U Kuvajtu su tradicionalno crni i nose ih i muškarci i žene.
adan	Muslimanski poziv na molitvu.
ahlan	Jedan od mnogih oblika dobrodošlice na arapskom.
alhamdullilah	Bogu hvala.
alhamdulillah assalameh	Zahvalnost Bogu na bezbednosti (bezbednom dolasku).
Allahu ekber	Bog je veliki. Ova fraza se koristi u svakoj situaciji koja se može zamisliti da bi se pobudila istina da je Bog veći od svake okolnosti i da je Bog sveznajući u svemu u čemu žalosti ili blagosilja ljude.
Allah justor	Bog štiti.
almaz	Dijamant.
ammi, ammo	Palestinski kolokvijalno za „stric”, koristi se za obraćanje starijem srodniku ili svakom starijem muškarcu kao znak uvažavanja.
argileh	Nargila, huka, lula za pušenje.
aseeleh	Žena koja je iskreno utemeljena u tradiciju i lepe manire.
babbour	Vrsta kerozinskog kamperskog rešoa.
bismillah	U ime Boga.
bizir	Pečene semenke lubenice.
booza	Sladoled. Booza dhahab je popularan sladoled u Kuvajtu.
dabke	Doslovno znači „trupkanje nogama”; to je levantska drevna narodna igra koju izvode Palestinci, Libanci, Sirijci i Jordanci. U igri

	se kombinuju redovi ili krugovi muškaraca i žena koji plešu koordinisanim pokretima, različitim od regije do regije. Smatra se da dabke potiče od hananskog plesa plodnosti.
dawali	Lišće vinove loze.
dhuhur	Podne.
dinar	Novčana jedinica, kuvajtski dinar (KD) je otprilike triput jači od američkog dolara. Od kraja 2019. jedan KD približno iznosi 3,37 USD.
dishdasha	Široka odeća, dugačka do gležnjeva, obično sa dugim rukavima, koja se nosi u Africi, Persiji, na Levantu, Arabijskom poluostrvu i u Iraku. Muške dišdaše su jednostavne, tradicionalno bele ili sive, dok se ženske dišdaše javljaju u različitim oblicima, od jednostavnih do onih sa bogatim šarama i živim bojama.
diwaniya	Velika prostorija u kojoj muškarci u oblasti Zaliva primaju muške posetioce da bi obavljali poslove ili se družili. Tradicionalni divani se odlikuju sedenjem na podnim jastucima poredanim uz zidove sobe. Sedenje na divanu ili ugošćavanje na divanu značajno je obeležje društvene i ekonomske građe muškog života u Kuvajtu.
dua'a	Molitva Bogu.
dunum	Merna jedinica za zemlju približno jednaka površini od deset ari.
el hilw ma byinsa el halawa	Slatki nikad ne zaboravljaju slatkiše.
enshallah	Ako Bog da.
fajr	Izlazak sunca.
fajr salat	Molitva u zoru, prva od pet dnevnih molitvi u islamu.

fallahi	Muški rod jednine reči <i>fallah</i> , koja se odnosi na seljačku klasu.
Fatiha	Uopšteno znači „otvaranje”, ali u posebnom smislu odnosi se na otvaranje sure u <i>Kuranu</i> . U kontekstu pominjanja u prozi Fatiha se tradicionalno recituje za duše umrlih.
fattoush	Levantska salata, uobičajena u Palestini, Libanu, Jordanu i Siriji. Pravi se obično od zelene salate, paradajza, krastavca, rotkvica i komadića prepečenog pita-hleba. Neke porodice vole da dodaju i zelenu papriku, mladi luk i peršun. U arapskom reč <i>fattoush</i> potekla je od <i>fatteh</i> , što doslovno znači „mrvice” (odakle potiče i reč <i>feta</i> za sir).
frangie	Reč kojom se označavaju zapadnjaci.
fuul	Bob, obično u obliku paste sa začinima i maslinovim uljem.
ghada	Ručak, najveći dnevni obrok u arapskim društvima.
ghutra-o-egal	Tradicionalna marama za pokrivanje glava arapskih muškaraca. Gutra se na mestu drži pomoću egala, crne trake koja se nosi dvostruko obavijena oko glave.
habibi	Muški rod jednine za „moj voljeni”.
habibti	Ženski rod jednine za „moja voljena”.
haader, ya sit e kol	U bukvalnom prevodu „prisutan, gospodariće svega” – srdačan način da se kaže „da, gospodo”.
ha’ekk alay	Način da se kaže „moja greška” ili „molim vas, oprostite”. Bukvalan prevod na engleski nema smisla: „Tvoja pravda je na meni”.
hajjeh	Izraz uvažavanja za stariju ženu, posebno ako je išla na hadžiluk u Meku.

hammam	Javno kupatilo povezano sa islamskom kulturom. Kupači počinju opuštanjem u prostorijama ispunjenim vrelom parom, gde ih zatim sapunjaju i stružu posebnim lufama da bi uklonili slojeve mrtve kože, zatim ih masiraju esencijalnim uljima, posle čega sledi rashlađivanje. Postoje varijante sa uranjanjem u ledenu vodu pre masaže ili opuštanje na vrelim crepovima u suvim sobama.
hara	Susedstvo, obično u siromašnijim krajevima.
haram	Grešno.
hawiyya	Legitimacija, lična karta.
hummus	Pasta bogata proteinima, spravljena od tahinija (mlevenog susama), leblebija, belog luka, maslinovog ulja, limunovog soka i soli. Vekovima je humus glavno jelo u levantskim društvima – Palestina, Liban, Sirija i Jordan – mada je uobičajen u celom arapskom svetu.
ibriq	Džezva ili čajnik.
immi	Palestinski izraz u svakodnevnom govoru za „moja majka”.
istaghfar Allah	Doslovno „Tražim oprost od Boga”. Često se izgovara kao molba u vezi s prestupima, nedelima ili zlom. Koristi se i u duhovitom smislu.
jafra	Popularna igra u stilu dabkea, a obuhvata čitav žanr pesama koje se mogu znatno razlikovati, ali zadržavaju osnovni ritam prepoznatljiv od jedne do druge pesme i koji ih svrstava u dosledne oblike igre dabke.
jameed	Čvrsto, suvo, slano kiselo mleko od ovčjeg ili kozjeg mleka. Glavni je sastojak mansafa. Mleko se cedi kroz gustu gazu da bi se

	dobilo čvrsto kiselo mleko kojem se svakodnevno dodaje so radi daljeg zgušnjavanja i ceđenja surutke. Kad je dovoljno čvrsto, od njega se prave lopte i danima suše u hladovini.
khala	Jedan od mnogih načina da se kaže „tetka”.
Khaleeji	Poreklom iz oblasti Arabijskog ili Persijskog zaliva.
khamr	Doslovni prevod se odnosi na fermentisanu ili varenu supstancu. U prozi znači alkohol.
khaneeth	Pešovan.
khanjar	Tradicionalni nož sa izuzetno oštrom zakrivljenom ivicom, poreklom iz Omana. Često ukrašene handžare muškarci nose u ceremonijalnim prilikama.
kheir	Blagoslovi. Može da se koristi i kao pitanje – <i>Kir?</i> – sa značenjem „Šta?”.
khobz	Hleb.
knafe	Desert od sira.
kuzbarat el ajooz	Doslovno značenje „staričin začin”, ali posebno se odnosi na divlju, lekovitu biljku devojačka kosa.
labneh	Vrsta mekog sira napravljenog ceđenjem kiselog mleka (<i>laban</i>). U levantskoj oblasti (Palestini, Libanu, Siriji i Jordanu) jede se kao užina ili kao lak obrok.
mansaf	Popularno levantsko jelo od jagnjetine, pravi se u sosu od džamida (fermentisanog suvog kiselog mleka) i služi preko pirinča, sa orašastim plodovima i drugim dodacima. To je nacionalno jelo u Jordanu, ali je uobičajeno i u Palestini, Iraku, Siriji i nekim zalivskim zemljama.

maqlooba	Tradicionalno palestinsko jelo koje se jede po celom Levantu. Sastoji se od slojeva mesa, pirinča i povrća, uz posebnu mešavinu začina. Naziv se može prevesti kao „prevrnut” ili „naglavačke” jer se pre služenja lonac okrene naopačke.
matchboos	Nacionalno jelo u Kuvajtu, Bahreinu i Kataru, sastoji se od pirinča kuvanog u posebnoj mešavini začina (kardamoma, zrna bibera, cimeta, korijandera, karanfilića, kumina, muskatnog oraha, paprike) sa sušenom crnom limetom i prelivom od zapečenog, pikantnog paradajz-sosa.
mashawi	Meso sa roštilja.
mhammara	Može se prevesti kao „zacrvenjen”, a odnosi se na sos sirijskog porekla. Pravi se od pečenih alepo-paprika, belog luka, drobljenih oraha, maslinovog ulja, nara i prezle.
mezze	Hrana za užinu ili predjelo, obično se sastoji od raznih sireva, salata i namaza (kao što su humus, muhamara, labneh).
mistika	Smola koja se dobija sa drveta mastike (<i>Pistacia lentiscus</i>). Naziva se i arapska smola; koristi se za začinjavanje jela i slatkiša.
mitkawteen	Stanovnici koji nisu kuvajtskog porekla, a odobreno im je kuvajtsko državljanstvo.
mlookhiya	Listovi biljke jute koji se obično jedu kao paprikaš istog imena. Smatra se da jelo potiče iz drevnog Egipta ili Indije. Tradicionalno se kuva s piletinom ili pilećom supom i belim lukom, a služi se uz pirinač i sok od limuna.
mo'akhar	Deo islamskih bračnih ugovora u kojem se navode dve vrste <i>mahr</i> (miraza).

	<i>Muqaddam</i> se plaća unapred da se zaključi brak. Mo'akhar je odloženo plaćanje u slučaju razvoda ili muževljeve smrti.
msakhan	Palestinsko tradicionalno slojevito jelo s velikim komadom hleba tabun na dnu, pokrivenim gomilama karamelizovanog crnog luka, obilno začinjenim sumakom, s pečenim piletom, prepečenim bademom i pinjolama na vrhu.
mukhtar	„Izabran”, odnosi se na starca koga bira seoski savet kao predvodnika i arbitra u raspravama.
Nabulsi sir	Beli slani sir koji potiče iz Nablusa u Palestini od pre sedam do devet hiljada godina.
nahr	Reka.
niqab	Veo preko lica koji ostavlja otvorene samo oči.
ney	Duvački instrument sličan flauti, tradicionalno napravljen od šuplje trske ili šaši, s rupama za prste i palac. To je jedan od najstarijih muzičkih instrumenata koji se i dalje koristi.
osool	Izvedeno od reči „poreklo” ili „koreni”, u prozi se odnosi na načela i tradicionalne vrednosti.
qabbah	Vezeni deo na prsima <i>thobe</i> (kaftana).
radah	Vezeni deo na ramenima <i>thobe</i> (kaftana).
Rashida, habibit Baba	Rašida, tatina voljena.
Romi	Odnosi se na doba Rimskog carstva.
sabaho	’Jutro. Skraćeno od „dobro jutro”.
salamtik, alf salamah	Doslovno znači „blagoslov na tebe, hiljadu blagoslova”, ali se koristi da prenese zahvalnost Bogu za nečiju dobrobit, naročito posle bolesti.

salat	Molitva.
shabab	Mladost.
shabka	Doslovno znači „povezivanje” ili „mreža”. Odnosi se na zlatni nakit i obuhvata i burmu, koja predstavlja vezivanje mladenaca. U arapskim društvima smatra se važnim delom venčanja jer predstavlja i određenu finansijsku bezbednost neveste.
shakshouka	Arapsko jelo marokanskog porekla gde se jaja peku na osnovi od paradajza, ljutih papričica, belog luka, cimeta, kumina, kajen paprike, muskatnog oraha i drugih začina. Šakšuka je jedno od jela sa dugačkog spiska arapske kuhinje koja su usvojena kao „izraelska hrana” iako su ta jela stotinama godina starija od Izraela.
sharmoot	Džukac, muški rod jednine; u kontekstu: „šarmut, ibn šarmuta”, džukac, kučkin sin.
sharmoota	Kučka, ženski rod jednine.
sidi	Palestinski kolokvijalni izraz za „dedu” ili „deku”.
sirwal	Vrećaste pantalone od lake tkanine koje se u arapskim zemljama nose ispod dišdaše. Drugačija vrsta sirvala nosi se u Iranu, Indiji i Pakistanu.
sitt	Gospođa, gospođica.
sitti	Palestinski kolokvijalni izraz za „babu” ili „baku”.
souq	Arapska pijaca.
subhan Allah	Neka je hvaljen Bog.
taboon	Glinena pećnica koja se u Palestini hiljadama godina koristi za pečenje hleba. Ima otvor pri dnu, gde se loži. Tradicionalno je koristi celo selo ili velika porodica. Tanke pogače pečene u tabunu zovu se isto tako.

takht	Doslovno znači „krevet”, ali odnosi se na muzički sastav, obično iz Egipta ili Levanta, a čine ga <i>oud</i> , <i>qanun</i> , <i>kamanjah</i> , <i>ney</i> , <i>riq</i> i <i>darbakka</i> .
taqseem	Doslovno znači „podela”, ali odnosi se na instrumentalne improvizacije koje prethode tradicionalnim muzičkim kompozicijama.
tarab	U srpskom jeziku ne postoji ekvivalent ove reči. Ona opisuje emocionalnu, čak duhovnu transformaciju koja se događa kad neko oseća usklađenost s muzikom. „Zanos” muzikom sažet je u tarabu. Da bi se cenile klasične arapske pesme, podrazumeva se razumevanje ovog koncepta.
tatreez	Vez.
tfadaloo	Dobro došli.
thobe	Tradicionalni vezeni kaftan.
thuhr	Posle podne.
um	Majka tog i tog.
waleh	Svestrana reč kolokvijalnog arapskog koja može da varira od uvrede do tepanja, u zavisnosti od konteksta. Valeh je ženski rod od <i>wala</i> . Srpski ekvivalent bi mogle biti reči <i>devojka</i> i <i>mladić</i> . Kad se upotrebljava među prijateljima, „devojka” označava bliskost i tepanje. Ali kad je upotrebi beli suprematista za ženu crne ili mrke kože, onda je uvreda. Kontekst u ovoj knjizi je onaj prvi.
wudu	Ablucija. Ritualno pranje u islamu pre molitve.
ya Sater	O zaštitniče. Odnosi se na poziv Bogu radi zaštite, izraz koji treba da prenese oprez, strepnju ili uopšteno strah od nepoznatog.

yalla	Svestrana reč u arapskom jeziku. Prevodi se sa „hajdemo“, ali može da se koristi u širokom opsegu s različitim značenjem. Na primer, može značiti „prevaziđi to“, „zaboravi“, „uradi to“ ili „pokreni se“.
yaqoot	Rubin; dragi kamen.
yiʿel soutik	Doslovan prevod je „neka ti glas bude srećan“. Treba da prenese ljubav i radost što čujemo glas drage osobe.
yumma	Palestinski kolokvijalni izraz na selu za „majku“.
zaʿatar	Majčina dušica, često usitnjena i pomešana sa susamom da bi se jela uz maslinovo ulje i hleb.
zaffa	Tradicionalna svadbena povorka koja vodi mladence i svatove ulicama do mesta proslave. Povorku najčešće predvode igrači i muzički sastav s bendirima, gajdama i rogovima.
zaghareet	Ululacija – dugački, prodoran tremolo koji se proizvodi ispuštanjem glasnog tona i brzim kretanjem jezika napred-nazad. Tipično ga izvode žene da bi izrazile veliku radost.
Zakira	Sećanje.
zeit	Ulje, obično se odnosi na maslinovo ulje.
zeit-o-zaʿatar	Maslinovo ulje i zatar (majčina dušica), užina koja se uobičajeno jede u palestinskom društvu.

1.

KUVAJT

KOCKA, ISTOČNA STRANA

ŽIVIM U Kocki. Pišem po njenim sjajnim sivim zidovima od beton-skih blokova, i to kako znam i umem – ranije noktima, sad olovkama kojima me snabdevaju stražarke.

Svetlost dopire kroz malu staklenu prizmu visoko na zidu do kojeg dopiru samo ona stvorenja što puze i imaju mnogo nogu, koja isto obitavaju ovde. Paukovi i mravi su mi dragi, a stvorili su odvojene teritorije i uspevaju jedni druge da izbegavaju u našem univerzumu od devet kvadratnih metara. Svetlost spoljnog sveta, sa suncem, mesecom i zvezdama, ili možda samo s fluorescentnim sijalicama – ne mogu da budem sigurna – prodire kroz prizmu i pada na zid u crvenim, žutim, plavim i ljubičastim šarama. Senke granja, životinja koje prolaze, naoružanih stražara ili možda drugih zatvorenika klize preko te svetlosti.

Jednom sam pokušala da doprem do prizme. Naređala sam sve što imam na krevet – noćni stočić, kutiju u kojoj držim toaletne potrepštine i tri knjige koje su mi stražarke dale (arapski prevod *Šindlerove liste*, *Kako biti srećan* i *Uvek biti zahvalan*). Istegla sam se koliko sam mogla na toj gomili, ali doprla sam samo do paukove mreže.

Dok su mi nokti bili jaki i kad sam imala više kilograma nego sada, trudila sam se da obeležavam dane kao što zatvorenici rade, recka na zidu za svaki dan u grupama od pet. Međutim, ubrzo sam shvatila da ciklusi svetla i tame u Kocki ne odgovaraju onima u spoljnom svetu. Laknulo mi je kad sam to saznala jer je praćenje života van Kocke počelo da me opterećuje. To što sam odustala od namećanja kalendara pomoglo mi je da razumem kako vreme nije stvarno; ono nema logike u odsustvu nade ili očekivanja. Kocka je lišena

vremena. Ona sadrži razjapljen odsečak nečeg neimenovanog, bez sadašnjosti, budućnosti ili prošlosti, a koji ispunjavam izmišljenim ili upamćenim životom.

Povremeno dolaze pojedinci da me vide. Na svojim telima i u govoru donose svetsku klimu, gde se smenjuju godišnja doba i vremenske prilike; gde automobili, i avioni, i brodovi, i bicikli prevoze ljude s jednog na drugo mesto; gde se grupe okupljaju da se igraju, da jedu, plaću ili da idu u rat. Skoro svi moji posetioци su belci. Iako ne znam kad je dan, a kad noć, po njima je lako raspoznati godišnja doba. Leti i u proleće sunce blista na njihovoj koži. Dišu lako i nose duh rascvetavanja. Zimi dolaze bleđi i sumorni, potamnelih očiju.

Bilo ih je više pre nego što mi je kosa posedela, uglavnom poslovnih ljudi iz zatvorske industrije (tako nešto postoji) koji dođu da pregledaju Kocku. Ti elegantno odeveni voajeri ostavljaju me sa osećanjem praznine. Novinari i humanitarci i dalje dolaze, mada više ne tako često. Posle dolaska Lene i one Zapadnjakinje, neko vreme nisam primala posetioce.

Kad je došla da me intervjuiše Zapadnjakinja, koja je izgledala da je u ranim tridesetim, stražarka mi je dozvolila da sedim na krevetu umesto da budem vezana za zid. Ne sećam se je li ta žena bila novinarka ili aktivistkinja za ljudska prava. Možda je bila romanopisac. Bila sam joj zahvalna što je povelа prevodioca – mladu Palestinku iz Nazareta. Neki posetioци se nisu potrudili, očekujući da govorim engleski. Naravno da govorim, ali ne ide mi lako, a i nije mi stalo da udovoljavam drugima.

Zanimao ju je moj život u Kuvajtu i htela je da razgovaramo o mojoj „seksualnosti”. Svi oni žele priču moje pice. Oni naprosto pretpostavljaju, uzimaju slobodu s rečima na koje nemaju pravo. Ona me je pitala je li istina da sam bila prostitutka.

„Mislite da prostitucija ima veze sa seksualnošću?”, upitala sam.

Licem joj je kratko preletela zbunjenost. „Ne, naravno da ne mislim”, konačno je odgovorila. „Hajdemo dalje.”

Bila je visoka, a smeđu kosu je labavo vezala na potiljku. Nosila je farmerke i jednostavnu bluzu krem boje, jaknu i udobne crne cipele.